

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Hei, me osataan sanoa “kiitos” jo viidellä kielellä! Ajatuksia ja kokemuksia arvioinnista perusopetuksen alaluokilla

Tässä artikkelissamme pohdimme käytännön esimerkkien avulla perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 kieltenopetuksen arviointia oppilaiden osallisuuden näkökulmasta. Oppilas on oman oppimisensa subjekti; hän on aina keskiössä niin opetuksessa kuin oppimisessa ja oman oppimisensa arvioinnissa. Arviointi on luonnollinen ja erottamaton osa oppimisprosessia.

Julkaistu: 8. marraskuuta 2023 | Kirjoittaneet: Outi Verkama ja Kirsi Aaltonen-Kiianmies

Opetussuunnitelma tähtää yhteistoiminnallisiin työtapoihin ja arviointiin

Vuosiluokkien 1–6 kieltenopetuksella on tärkeä kielikasvatuksellinen ja oppilaiden kielitietoisuutta tukeva tehtävä. Tavoitteena on herättää oppilaiden kiinnostusta kielelliseen moninaisuuteen ja vahvistaa heidän luottamustaan omiin kykyihinsä oppia ja käyttää vierasta kieltä ilman pelkoa virheistä. On tärkeää, että vierasta kieltä harjoitellaan oppitunneilla toiminnallisia, luovuutta ja osallisuutta vahvistavia viestinnällisiä työtapoja käyttäen. Työtavoissa tulee huomioida erityisesti niiden oppiaslähtöisyys ja tätä kautta tukea oppilaiden aitoa osallisuutta ja yhteistoiminnallisia taitoja kielen oppimisessa. Vuosiluokkien 1–6 kielenopetuksessa korostuvatkin erityisesti yhteistyötä vahvistavat toiminnalliset työtavat.

Oppimisen ja työskentelyn arvioinnin tehtävänä perusopetuksessa on ohjata ja kannustaa oppilasta hänen omassa oppimisessaan ja työskentelyssään sekä tukea hänen taitojaan arvioida itse itseään sekä taitoa antaa palautetta myös muille oppilaille. Arvioinnin tulee olla kannustavaa, monipuolista ja säännönmukaista. Arvioinnin tärkeimpänä tavoitteena on, että oppilas tulee tietoiseksi omista taidoistaan ja vahvuuksistaan. Monipuolisen arvioinnin merkitys on tärkeä, jotta erilaiset oppijat ja heidän erilaiset vahvuutensa tulevat huomioiduksi tasapuolisesti.

Toiminnallinen ja yhteistoiminnallinen arviointi ovat luonnollinen osa kielenopetusta ja vieraan kielen oppimista. Yhteistoiminnallisuutta tukevilla työtavoilla vahvistetaan oppilaiden vuorovaikutustaitoja ja ohjataan heitä yhteiseen pohtimiseen ja toimintamalleihin.

Vuosiluokkien 1–6 oppilaiden ikäkaudelle ominaista oppimista tukee leikinomaisuutta ja suullista viestintää korostavat työtavat. Myös arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon sama yhteistoiminnallisuus ja vuorovaikutuksellisuus. Erityisesti alakoulussa kielenopetuksen arviointi on kokonaisvaltaista ja koko ajan läsnä tapahtuvaa toimintaa. Arviointia tulee tehdä oppilasta kuunnellen ja osallistaen ikäkausi huomioiden. Arviointi on aina vuorovaikutteista ja jatkuvaa toimintaa, ja se vaatii onnistuakseen turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin.

Kuva 1. Arviointi on jatkuvaa ja vuorovaikutteisuuden pohjautuvaa toimintaa. ©Outi Verkama

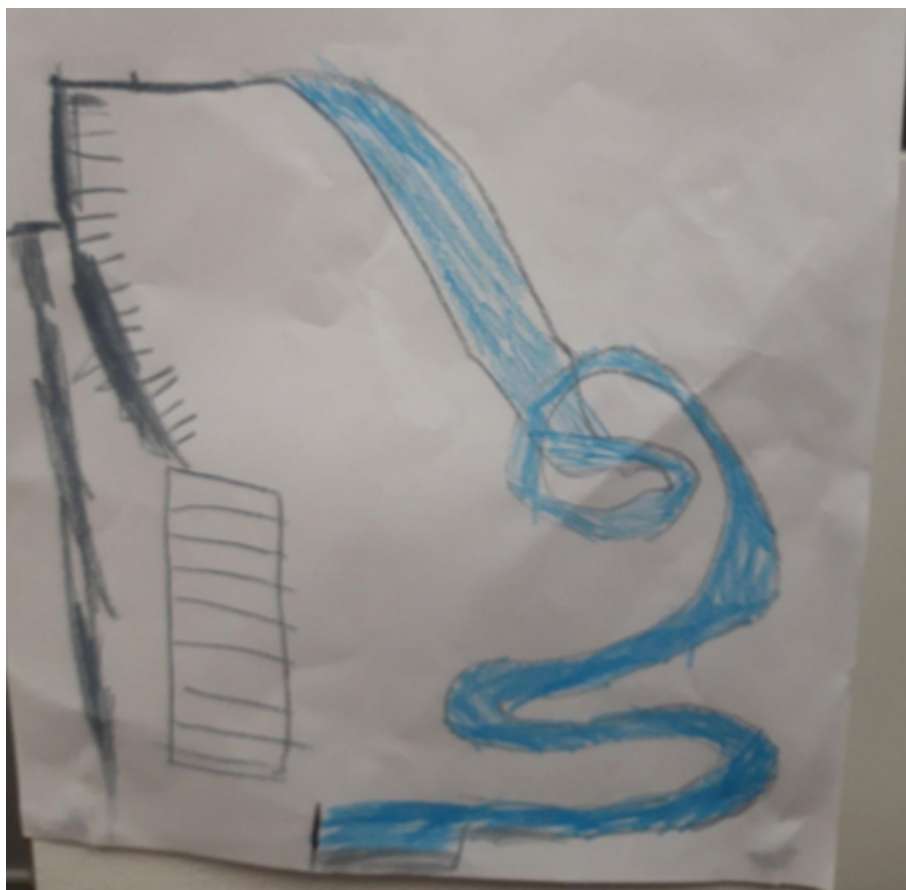

Oppilaat monipuolistamassa arviointia

Onko arvioinnin ja oppimisen välillä kuilu, joka tulisi kuroa umpeen? Arviointi on arviointia siitä, mitä oppitunneilla on opittu, ja mitä oppilas on oppinut muualta. Arvioinnin yksipuolinen opettajälähtöisyys on menneisyyttä. Konkreettisin esimerkki tästä on 1. luokan vieraan kielen oppitunnilta, jossa oli aiheena harrastukset ja vapaa-ajan vietto. Yksi

oppilas alkoi piirtää keskittyneesti kuvaa omasta lempipuuhastaan uimisesta. Kun kuva oli valmis, hän tuli ylpeänä näyttämään sitä muille luokan eteen ja ilmoitti: "Minä haluan oppia sanomaan vesiliukumäen saksaksi!". Ryhmä opetteli yhdessä sanomaan *die Wasserrutsche*. Tämä kyseinen sana oli edellä mainitun piirtäjän läksy seuraavalle tunnille ja samalla mitä upeinta itsearviointin harjoittelua.

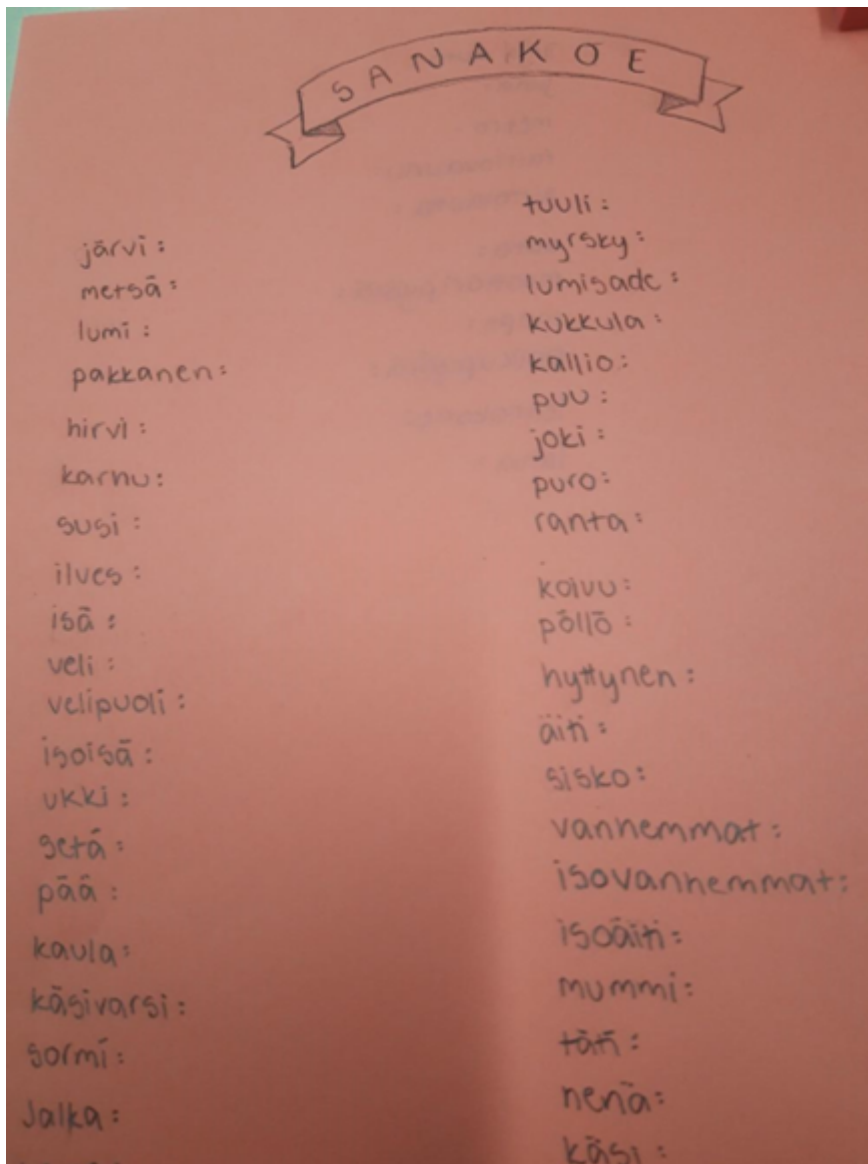
Kuva 2. Oppilaan piirtämä kuva kesäisestä lempipuuhastaan. Kuvassa on vesiliukumäki, saksaksi Wasserrutsche. ©Kirsi Aaltonen-Kiianmies.

Toisena hyvänä esimerkkinä oppilaslähtöisestä arvioinnista on oppilaiden itse itselleen laatimat sanakokeet, jotka ovat edellä mainitun *Wasserrutsche*-esimerkin suoraa jatkumoa. Oppilaat saavat itse valita tietyn määrän sanoja kappaleen sanastosta tai kirjan kuvasanastosta opeteltavakseen. He myös laativat sanakokeensa itse itselleen. He voivat valita itselleen tärkeitä ja mieluisia sanoja, joita he ajattelevat tarvitsevansa vierasta kieltä käyttäessään. Oppilaat ovat kokemuksemme mukaan motivoituneet erityisen hyvin opettelemaan näitä itse valitsemiaan sanoja. Alakoulun oppilaiden kanssa opetellaan laatimaan sanakokeita ensin vain lyhyistä sanastoista. Tätä kautta oppilaat oppivat ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Peruskoulun päättövaiheessa oppilaat laativat jo täysin omatoimisesti omia sanakokeitaan esimerkiksi eri sanastoalueiden kertauskokeina. Oppilaat valitsevat sanoja, joita he eivät ole vielä oppineet, jolloin he

arvioivat valintaa tehdessään omaa oppimistaan. Oppilas on aina oppimisensa subjekti. Oppilas on aina keskiössä niin opetuksessa kuin oppimisessa ja sen arvioinnissa.

Kuva 3. Kuva esittää oppilaan itselleen laatimaa sanakoetta, johon oppilas on valinnut itselleen tärkeitä sanoja eri sanastokokonaisuuksista. ©Kirsi Aaltonen-Kiianmies.

Oman kokemuksemme mukaan oppilaslähtöinen arviointi on auttanut yhä enemmän ymmärtämään opettajan ja oppilaiden välistä luottamussuhdetta ja sitä, kuinka tärkeä tuo luottamuksellinen suhde on sekä oppimisen että arvioinnin onnistumiselle. Kun luottamussuhde on vahva, uskaltavat oppilaat tuoda omia ideoitaan opetukseen ja arviointiin. Kun oppilas uskaltaa olla aktiivinen toimija ja kehittyä sitä kautta myös taitavaksi arvioijaksi. Juuri tämä aktiivinen toimijuus ja oppilaiden omat ideat ilahduttavat ja motivoivat omassa opettajan työssämme. Ne motivoivat myös kehittämään edelleen omaa opettajuuttamme.

Luottamus kasvattaa luovuutta ja mielikuvitusta

Arviointi onnistuu parhaiten turvallisessa ja tutussa oppimisympäristössä kuten itse oppiminenkin. Turvallinen oppimisympäristö ja luottamuksellinen opettaja-/oppilassuhde vapauttavat alakoulun oppilaat toimimaan luovasti kielenoppimisessaan. Tätä mielikuvituksen voimaa ei ikinä saa eikä voikaan aliarvioida. Oppilaat keksivät uskomattoman hauskoja leikkejä ja tehtäviä toisilleen, kun heille vain antaa siihen mahdollisuuden. Opettajan tehtävänä on ohjata kohti pedagogisia tavoitteita ja kannustaa oppilaita käyttämään leikissään vieraan kielen taitojaan monipuolisesti. Ohjaamisen on oltava hienovaraista ja oppilaiden omia näkemyksiä ja keksintöjä kunnioittavaa, mutta samalla pitää varmistaa, että turvallinen oppimisilmapiiri säilyy koko ajan. Siten voidaan myös tehdä arviointia erittäin monipuolisella tavalla oppilaiden omia näkemyksiä kunnioittaen.

Yhtenä esimerkkinä oppilaiden itse keksimästä mielikuvitusleikistä oli eräällä kielen oppitunnilla koti- ja koululeikki, jossa oppilaat keksivät perustaa kodin ja koulun luokkatilassa olevan, pyörillä seisovan smartboardin alle. Oppilaat rakensivat smartboardin telineille kodin ja koulun ja he ottivat käsinukkeja ja muita pehmoleluja leikkihahmoikseen. Näille hahmoille laadittiin koulutehtäviä vieraan kielen tunnille, ja kukin oppilaista oli vuorollaan opettaja tai oppilas. Mikä huikea mahdollisuus avautuikaan nyt opettajalle arvioida oppilaiden itse kehittelemässä leikkitilanteessa kielen oppimista! Leikissä opettajan roolissa oleva oppilas opetti sanomaan aikaisemmilla oppitunneilla opetettuja sanoja ja lauseita oppilailleen. Hän mallinsi oman kielenopettajansa työtapoja omaan leikkiinsä ja samalla osoitti osaamistaan vapautuneessa toiminnallisessa tilanteessa. Hän myös kyseli aina välillä kielenopettajaltaan sanojen ääntämisestä ja lauseista varmistaakseen sen, että osaa opettaa ne leikin hahmoille oikein. Täten arvioinnin osaksi tuli myös oppimisstrategioiden havainnointi hyvin luonnollisena osana toiminnallisuutta. Oppilaiden luoma kodin- ja koulun leikkimaailma on nyt käytössä jokaisella oppitunnilla, ja siihen ilmestyy aina lisää toimintoja; viimeksi postilaatikko. Leikin oppilaat kirjoittavat laatikkoon vieraalla kielellä lyhyitä viestejä toisilleen. Myös oppimateriaalien kehittäminen jatkuu; leikin oppilaille on valmistumassa matematiikan tehtäviä vieraalla kielellä. Seuraavaksi onkin sitten vuorossa kirjoitetun tekstin arviointia. Monialaista oppimista ja arviointia parhaimmillaan!

Kuva 4. Kuvassa esimerkki yhteistoiminnallisesta arvioinnista. Oppilaat keksivät koti- ja koululeikin, jossa he laativat mielikuvitushahmoille koulutehtäviä vieraalla kielellä. ©Kirsi Aaltonen-Kiianmies

Arviointi luonnollisena ja kannustavana osana oppimisprosessia

Oppilas on paitsi aktiivinen toimija omassa oppimisprosessissaan, niin myös oman oppimisensa asiantuntija ja aktiivinen arvioija. Arviointi on aina läsnä olevaa, luonnollista toimintaa, ja sen tehtävänä on kannustamisen kautta antaa oppilaalle tietoa hänen omasta edistymisestään. Oppimisen arvioinnissa tulee aina korostaa – myös oppijalle itselleen – sitä, että arvioinnin kohteena on aina oppilaan osaamisen arviointi. Oppilaalle ei saa jäädä kokemusta, että hänen persoonansa olisi arvioinnin kohteena.

Outi Verkama on koordinoiva kielenopettaja sekä saksan ja ruotsin kielen lehtori Tampereen kaupungilla.

Kirsi Aaltonen-Kiianmies englannin ja saksan pt. tuntiopettaja Tampereen yliopiston normaalikoulussa.

Artikkeliin viittaaminen

Verkama, O. & Aaltonen-Kiianmies, K. (2023). Hei, me osataan sanoa "kiitos" jo viidellä kielellä! Ajatuksia ja kokemuksia arvioinnista perusopetuksen alaluokilla. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-marraskuu-2023/hei-me-osataan-sanoa-kiitos-jo-viidella-kielella-ajatuksia-ja-kokemuksia-arvioinnista-perusopetuksen-alaluokilla> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-marraskuu-2023/hei-me-osataan-sanoa-kiitos-jo-viidella-kielella-ajatuksia-ja-kokemuksia-arvioinnista-perusopetuksen-alaluokilla>)